# Konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:24

## med anledning av motion om införande av republik

### Motionen

I motionen 1976/77:46 av herr Werner m. fl. (vpk) hemställs om monarkins avskaffande. Motionens hemställan innehåller av detta yrkande föranledda förslag till vilande ändringar i regeringsformen (RF) och om vilande förslag till upphävande av successionsordningen. I övrigt yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa om förslag till följdändringar i lagtext och reglering av andra förhållanden som kan föranledas av ett beslut om monarkins avskaffande.

För den närmare motiveringen hänvisas till motionen.

### Gällande ordning m. m.

1809 års regeringsform byggde på tanken att konungen personligen skulle utöva en betydande makt. Efter hand ledde utvecklingen till att kungamakten de facto begränsades på så sätt att konungen var formell statschef, medan den offentliga makten låg hos riksdag och regering i enlighet med folksuveränitetens och parlamentarismens principer. Den fortgående begränsningen av konungens makt tog sig framför allt uttryck på två sätt. Dels var konungen vid val av ministär bunden av styrkeförhållandena i riksdagen och av de råd han fick beträffande regeringsbildningen av talmän och partiledare. Dels hade en konstitutionell praxis bildats, enligt vilken han alltid var skyldig att följa ministären vid regeringsärendenas avgörande. Först med den partiella grundlagsreformen 1968–1969 kom den begränsning av monarkens maktposition som sålunda utvecklats efter parlamentariska principer till uttryck i grundlagen. De då införda bestämmelserna om misstroendeförklaring innebar att regeringsformen gav uttryck för regeringens beroende av riksdagen. Samtidigt ändrades grundlagstexten så att konungens i konselj fattade beslut kunde göras verkningslösa genom statsrådens vägran att kontrasignera. Även på några andra punkter jämkades grundlagstexten i syfte att mildra motsättningen mellan denna och konstitutionell praxis. Trots detta gav fortfarande 1809 års RF en annan bild av konungens roll i statsrådet än den han i verkligheten utövade som parlamentarisk monark.

Grundlagberedningen nådde efter ingående överläggningar fram till en i stort sett gemensam ståndpunkt kring frågorna kring statschefens ställning. Denna – i den allmänna debatten kallade Torekovkompromissen – kom att ligga till grund för bestämmelserna om statschefen och hans ställning enligt 1974 års RF. Den nya författningen har i detta hänseende huvud-

sakligen följande innehåll: Med bibehållande av den ärftliga monarkiska statsformen har statschefen endast tillerkänts representativa och ceremoniella uppgifter. Han har ingen politisk makt, och riksstyrelsen förs inte längre i hans namn. Han har ingen funktion i samband med regeringsbildningen. Inte heller deltar han i regeringssammanträdena, men han erhåller vid särskilda sammanträden, för vilka namnet konselj har bibehållits, information av statsministern och övriga statsråd om rikets angelägenheter. Han har vidare till uppgift att förklara riksmötet öppnat och att vara ordförande i utrikesnämnden.

Tronföljden är alltjämt agnatisk, dvs. den kan ärvas endast av män och genom män. Skulle konungen dö eller avgå utan att efterlämna tronföljare skall riksdagen utse en riksföreståndare att fullgöra statschefens uppgifter t. v. Detsamma gäller om tronföljaren ännu inte fyllt 25 år. Tanken bakom dessa bestämmelser är att riksdagen skall få rådrum att ta ställning till den framtida statsformen.

År 1975 tillkallade regeringen en särskild sakkunnig för att undersöka tänkbara ordningar med arvsrätt till tronen både för kvinnor och män. Utredningsmannen väntas avge sitt betänkande innevarande vår och eventuellt förslag i frågan kan enligt vad som upplysts från justitiedepartementet väntas föreläggas riksdagen tidigast hösten 1977.

Frågan om införande av republik har behandlats av riksdagen – förutom i samband med författningsreformen – i anledning av motioner till 1974, 1975 och 1975/76 års riksdagar (KU 1973:26, 1974:41 samt 1975/76:1 och 56). I sina av riksdagen godkända betänkanden i frågan har utskottet avstyrkt motionerna och därvid hänvisat till sin i samband med författningsreformen intagna ståndpunkt att Sverige även fortsättningsvis borde ha ett monarkiskt statsskick.

## Utskottet

Utskottet har inte funnit anledning frångå den ståndpunkt angående statsformen som intogs i samband med författningsreformen och som sedan upprepats av efterföljande riksdagar i anslutning till behandlingen av motioner med krav på införande av republik. Utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1976/77:46.

Stockholm den 9 februari 1977

På konstitutionsutskottets vägnar
KARL BOO

*Närvarande:* herrar Boo (c), Johansson i Trollhättan (s), Björck i Nässjö (m), Mossberg (s), Fiskesjö (c), Lindahl i Hamburgsund (fp), Nordin (c), Karlsson i Malung (s), Schött (m), Kindbom (c), Nyquist (s), fru Hammarbacken (c), fru Cederqvist (s), fru Stålberg (s) och herr Gustavsson i Ängelholm (s).

GOTAB 77 53164 Stockholm 1976